

9

Regeling van werkzaamheden

De voorzitter:

Voordat ik de vergadering heb geschorst, heeft de Kamer gezegd: wij willen alle stukken voor 18.30 uur, en als die stukken binnen zijn, dan kunnen we om 19.00 uur het debat voeren en als die stukken er niet zijn, dan vindt het debat morgen plaats. Ik heb contact gehad met de nieuwe verkeners en jullie verzoek aan hen doorgegeven. Als het goed is, komt er op korte termijn een brief. In die brief wordt uitgelegd wat wel en niet kan, want niet alle stukken kunnen vanavond binnen korte tijd klaar zijn. Dat is wat ik wil melden. Die brief kan elk moment binnenkomen. Ze zijn er nu mee bezig. Het kan binnen vijf minuten en het kan ook binnen tien minuten. Dat is de stand van zaken op dit moment. Ik zie de heer Rutte staan.

De heer Rutte (VVD):

Voorzitter. Ik zou twee punten willen maken. Het eerste voorstel is het debat naar morgen te verschuiven. Dat is het makkelijke punt. Ik vraag u mij de gelegenheid te geven een paar zinnen te zeggen ter inleiding op mijn tweede punt. Het gaat over de verslagen van de gesprekken die hebben plaatsgevonden. Dat waren gesprekken onder vertrouwelijkheid. Vanmiddag zijn er al heel veel stukken gepubliceerd waarvan de politieke gevolgen ook nog aanzienlijk kunnen zijn, omdat die gedetailleerd inzage geven in de posities van partijen, waarvan ze konden aannemen dat die vertrouwelijk zouden blijven.

Mijn verzoek aan de collega's is om wat die gespreksverslagen betreft af te spreken dat mijn gespreksverslag volledig openbaar wordt en dat we ten aanzien van de andere zestien gespreksverslagen afspreken dat u, Voorzitter, ze scant op de vraag of daar de naam van Pieter Omtzigt in voorkomt. Dat is feitelijk het hoofdpunt van dit debat tot nu toe, is mijn taxatie: wordt Pieter Omtzigt genoemd in die andere zestien verslagen? Mijn verslag zou dan helemaal openbaar worden. Ik kan dit voorstel niet doen, als ik niet ook aanbied om dat verslag helemaal openbaar te maken. Ik vind dat ik dat moet doen.

Ik maak mij grote zorgen. Als mensen in vertrouwelijkheid hebben gesproken en misschien ook dingen hebben gezegd over collega's — je weet het niet — die daar genoteerd zijn, niet met de bedoeling om dat ooit naar buiten te brengen, en als dat wel naar buiten zou komen, dan loop je het risico dat wij de komende weken eindeloos bezig zijn om persoonlijke verhoudingen te repareren. Dan kunnen we niet werken aan de formatie van een nieuw kabinet. Dit land moet uiteindelijk ooit een keer weer door een missionair kabinet geregeerd worden.

Dus nogmaals mijn voorstel: mijn verslag openbaar, u scant de andere verslagen. Ik vraag mijn collega's om daarmee akkoord te gaan en niet te zeggen, uit een soort van stevigheid: maak mijn verslag ook maar openbaar. Want daarmee zet je druk op collega's die zich misschien zorgen maken dat ze in die gesprekken dingen hebben gezegd over collega's waarvan ze zeggen: die kunnen eigenlijk niet naar buiten. Volgens mij is de verstandige lijn: u kijkt of de naam

Pieter Omtzigt in die verslagen voorkomt en zo niet, dan gebeurt er niks. En mijn verslag krijgt iedereen te zien.

De voorzitter:

Dan wil ik even iets daarop zeggen. Ik denk dat het ongelofelijk belangrijk is om dit ordentelijk te gaan doen, want de discussie gaat inderdaad over collega Omtzigt. Daar moet de informatie over gaan: hoe en wat, enzovoorts. Dat is één. Vervolgens vindt het debat plaats met de oud-verkeners. Daarna is stap drie: welke gevolgen, wat komt er uit dit debat voor de volgende fase? De vraag of ik daarbij betrokken zou kunnen zijn, juist om te screenen, is echt aan de Kamer. Mijn rol is die van procesbegeleider. Alleen als de Kamer dat wil, zou ik met alle voorzitters om de tafel gaan zitten om duidelijk te maken wat precies van mij wordt verwacht. Dat zeg ik even hierbij.

De heer Rutte (VVD):

Dat is exact de gedachte: dat wij u als onze president vragen dat te doen. Maar nogmaals, ik hoop dat mijn collega's niet zullen zeggen: weet je, maak mij ook maar openbaar. Want je zet druk op collega's die nu misschien angstig zijn dat daarmee dingen naar buiten komen, niet over Pieter Omtzigt, want dat komt wel naar buiten, maar over andere kwesties waarbij ze iets zeggen over collega's wat de persoonlijke verhoudingen wekenlang kan beschadigen, terwijl je ervan uit kon gaan dat die gesprekken vertrouwelijk zouden blijven. We hebben uiteindelijk weer een regering nodig.

De heer Wilders (PVV):

Voorzitter. Mijn fractie kan daar honderd procent niet mee akkoord gaan. Ik weet niet wat voor trukendozen de heer Rutte nu weer openhoudt om de boel onder het tapijt te schuiven. Ik weet ook niet of hij dit met u heeft afgesproken. Het lijkt wel een een-tweetje te zijn, dat u van elkaar wist wat er gezegd werd. Ik zal u zeggen: ik ga daar niet mee akkoord. Het gaat ook niet alleen om de heer Omtzigt. Het gaat om ons staatsrecht. Het gaat om fatsoenlijke politiek. Het gaat om de rol van het CDA. Het gaat om de houding van de fractievoorzitter van het CDA, de heer Hoekstra. Het gaat om de PVV, hele pagina's daarover. Het gaat om veel meer dan alleen maar de heer Omtzigt. Natuurlijk gaat het ook over het schandalig behandelen van de heer Omtzigt. Dus ik wil gewoon alle stukken, met een streep onder "alle". Volgens mij heeft de Kamer ook in meerderheid eerder gezegd: alle. Dus geen Ruttetrucjes: alleen maar dat u kijkt naar iets. Ik houd niet van die een-tweetjes. Alles openbaar.

De voorzitter:

Het staat iedereen vrij om een voorstel te doen. Dus een-tweetjes, of hoe u het ook precies noemt, werp ik ver van me. Het staat iedereen vrij om een voorstel te doen, een ordevoorstel, en dat is wat de heer Rutte doet. U heeft het recht om daarop te reageren en ook uw voorstel te doen.

Mevrouw Marijnissen (SP):

Voorzitter. Wij willen het ook graag zuiver houden en dat betekent dat eerst alle stukken naar de Kamer moeten. Het is een schande — dat heb ik net ook al gezegd — dat wij hier al uren, uren, uren bezig zijn om gewoon de informatie

op tafel te krijgen die wij nodig hebben om ons werk te doen. Dat is de eerste stap. Ik hoop dat die dan nu zo snel als mogelijk gaat komen en niet ergens diep in de nacht of zo en dat we morgenochtend een goed debat met elkaar kunnen voeren.

Dan het punt van de heer Rutte. Wij kunnen daar absoluut niet mee instemmen. Ik snap dat de heer Rutte ervan baalt dat hij de komende tijd moet gaan werken aan persoonlijke verhoudingen, zoals hij dat noemt, maar dat is dan toch echt zijn probleem. Het zijn echt zijn verkenneren geweest, door hem aangewezen, die zwaar buiten hun boekje zijn gegaan. Het was niet onze opdracht om over "Pieter Omtzigt, functie elders" te gaan spreken met wie of wat dan ook. Het allerergste van deze hele dag is natuurlijk de grootste blamage, namelijk dat de hoofdvraag — van wie kwam de zin "Pieter Omtzigt, functie elders" — nog steeds niet is beantwoord.

De voorzitter:

Helder. Dan de heer Hoekstra. Of nee, eerst de heer Van der Staaij.

De heer Van der Staaij (SGP):

Voorzitter. Ik vind dat de heer Rutte wel een reëel punt heeft. Ik heb het nog nagekeken in de evaluatie van de formatie van 2017. Daarin wordt er de nadruk op gelegd dat er altijd ruimte moet zijn voor vertrouwelijkheid, dat voorkomen moet worden dat de voortgang van de kabinetsvorming in het gedrang komt door openbaarmaking van onderhandelingsposities. Dat is voor mijn fractie niet aan de orde, dus ik heb geen enkel bezwaar tegen openbaarmaking van mijn onderdeel, maar ik zou me wel kunnen voorstellen dat dat voor andere partijen wel aan de orde is. Waarom heb ik net gepleit voor wel verzoeken om openbaarheid? Dat was vanuit het punt dat ook de positie van de heer Omtzigt hier op een vervelende manier naar voren kwam. Dat gaat niet alleen over een persoon, een collega, maar ook over de verhouding tussen het parlement en de regering. Daar willen we alles over weten. Daarover moet de onderste steen boven komen. Ik zou dus ook goed kunnen leven met de gedachte dat de Voorzitter kijkt in de aangeleverde informatie wat relevant is voor het debat in de Kamer.

De heer Azarkan (DENK):

Voorzitter. Ik denk dat het cruciaal is dat er transparantie komt. We hebben nog geen twee maanden geleden een debat gehad waarin nota bene de heer Omtzigt aangaf de afgelopen vier jaar tegengewerkt te zijn. Ik heb dat zelf ook ervaren. Ik denk dat dat alleen maar opgelost kan worden als de toezegging wordt nagekomen die de premier heeft gedaan vanuit vak-K, namelijk: ik zal meer transparantie betrachten en daarnaast zal ik de besluitenlijsten van de ministerraad overhandigen. Ik heb die nog niet gezien. Ik denk dat we op een cruciaal punt staan. Willen we het vertrouwen herstellen in de verhouding tussen de Kamer en het kabinet, maar ook in hoe dit achter de schermen gaat, dan zullen die stukken openbaar moeten worden. Ik realiseer me dat dat misschien pijn doet, maar dat is het wel waard.

Mevrouw Ploumen (PvdA):

Voorzitter. Het is belangrijk dat we het vertrouwen in dit proces terugkrijgen. Met het voorstel dat de heer Rutte doet, heb ik dat vertrouwen niet terug. Ik zou dus ook willen pleiten voor openbaarmaking.

De heer Eerdmans (JA21):

Voorzitter. Ik sta ook achter de woorden van de heer Wilders en ik vraag me zo langzamerhand af wie de heer Rutte bedoelt met "wie het niet wil vrijgeven". Ik sta voor wat ik heb gezegd tegen de beide dames, beide verkenneren. Daar sta ik voor. Ik denk dat iedereen dat had, want we hebben het eerdere verzoek van de heer Wilders al ondersteund. Dus let's go: openbaar die boel en door.

Mevrouw Kaag (D66):

Voorzitter. Ik wil herhalen wat ik al heb gezegd, namelijk dat mijn verslag openbaar zou kunnen zijn. Ik wil ook aantekenen dat het misschien kan helpen als we het proces faseren. Alle documenten die beschikbaar zijn, moeten ter beschikking worden gesteld. Ik kan wel begrip opbrengen voor het voorstel van de heer Rutte, want het gaat inderdaad om vertrouwelijkheid en vertrouwen in gesprekken die zijn gevoerd. Daarom onderstreep ik dat mijn verslag naar buiten kan, maar ik heb begrip voor het feit dat we met elkaar door moeten. De gesprekken zijn gevoerd vanuit een vertrouwensbasis. Mocht het een probleem zijn, dan is het aan u om dat van tevoren wellicht aan te geven. U kunt in uw rol als Kamervoorzitter daar wellicht een nuttige rol in vervullen in het kader van voortgang en herstel van vertrouwen. Ik sta voor volledige transparantie en openheid, maar we willen ook een ordentelijk proces met elkaar voeren. Mijn verslag mag sowieso openbaar. Dat heb ik al in de eerste ronde ter ondersteuning van de heer Wilders gezegd.

Mevrouw Van der Plas (BBB):

Voorzitter. Wij zijn er uiteraard ook voor dat alle stukken op tafel komen en we zijn voor volledige transparantie. Wij hebben als fractie u afgelopen vrijdag al aangegeven dat wij toestemming geven om alles wat wij hebben gedeeld in de gesprekken, openbaar te maken. Het lijkt mij verstandig dat dat voor alle fracties gaat gelden. Ik hoor de heer Rutte tijdens een persconferentie nog zo zeggen: de overheid is er voor burgers en niet andersom. Wij moeten hier staan voor die burgers. Die hebben daar recht op. Het is misschien heel vervelend dat ik dat nog een keer zeg, maar ik zal dat de komende vier jaar waarschijnlijk nog vaker zeggen. Wij kunnen aan elkaar rapporteren tot we een ons wegen, maar we hebben maar één iemand aan wie we moeten rapporteren: de burger, de maatschappij. Daar moeten we aan rapporteren. Dat moet in volledige openheid gebeuren.

Mevrouw Simons (BIJ1):

Voorzitter. Het proces heeft plaatsgevonden in vertrouwelijkheid, maar deze vertrouwelijkheid is op geen enkele manier verplicht, wettelijk geborgd of anderszins. Die vertrouwelijkheid is geschaad. Dat is al gebeurd. Dus om nu onder het mom van vertrouwelijkheid toch nog informatie achter te houden, lijkt ons zeer onverstandig. Ik kan u vertellen, voorzitter, zoals ik op mijn eerste dag hier dit proces

meemaak, dat ik me waarschijnlijk nog steeds heel goed kan verplaatsen in hoe het voor mensen thuis moet zijn. Ik denk dat het een pijnlijke vertoning is. Dus: hoe eerder alle stukken er zijn, hoe beter. Graag zo transparant als maar mogelijk is.

De voorzitter:

Ja, dank u wel. De heer Baudet. De heer Segers zag ik ook, en mevrouw Ouwehand en de heer Klaver.

De heer Baudet (FVD):

Ik vind het voorstel van de heer Rutte ook niet goed. Ik ben voor volledige openbaarheid. Maar terwijl ik hierover aan het nadenken was, schoot mij iets te binnen. Dat is namelijk dat de notulist van deze gesprekken een ambtenaar van Algemene Zaken is. Dat geeft precies aan wat hier onderliggend fout gaat. Die verkenner hebben zich in hun hele manier van denken opgesteld als een soort verlengstuk van de huidige regering, als een soort verlengstuk van Rutte, terwijl de verkenner hun werk doen namens de Kamer. Het is heel raar dat wij nu moeten wachten op stukken die van iemand zijn die gewoon voor ons als Kamer werkt. En dat is natuurlijk feitelijk niet zo, omdat het de plaatsvervanger zelfs is van Ollongren op Algemene Zaken, die ze heel goed kent.

De voorzitter:

Meneer Baudet, steunt u het voorstel of niet?

De heer Baudet (FVD):

Ik steun het voorstel van de heer Rutte absoluut niet, maar ik wil ook aantekenen dat u, mevrouw de Voorzitter, gewoon die notulist kunt opbellen en kunt zeggen: luister eens, stuur me nu al die stukken. We hoeven niet zo slaafs af te wachten.

De voorzitter:

Goed, u heeft uw punt gemaakt.

De heer Baudet (FVD):

Wij zijn de werkgever van die verkenner. Dit is niet een actie van het kabinet. Dit is een actie van de Kamer. Dat moeten we echt heel goed in het hoofd houden. De staatsrechtelijke positie van de Kamer raakt continu ondergesneeuwd. Dat is de Ruttedoctrine.

De voorzitter:

Dank u wel. Meneer Baudet, het debat komt nog.

De heer Baudet (FVD):

Nu moet de Kamer tanden laten zien!

De voorzitter:

De heer Segers.

De heer Segers (ChristenUnie):

Bij de behandeling van de Wet open overheid heb ik zelf een amendement ingediend dat toezag op de vertrouwelijkheid van de formatie. Waarom? Dat is precies het punt dat de heer Rutte aanbrengt. Er moet een mate van vertrouwelijkheid zijn om dingen te kunnen regelen die ook heel gevoelig zijn. Nu is er iets openbaar geworden. Dat is door middel van een memo die zichtbaar was, waar een foto van is gemaakt. Dat is de reden van het debat. Daar moeten vragen over worden gesteld. Als daar inderdaad nog open einden zijn — dan gaat het heel specifiek over de positie van collega Omtzigt; dat is inderdaad een heel precair punt — kan ik me het verzoek van de heer Rutte voorstellen om de verslagen te scannen op die naam, want dat is het precieze punt. Dan moeten we snel het debat hebben en dan moeten we alle vragen kunnen stellen aan de verkenner die we willen stellen. Het zal echt van de antwoorden afhangen of het ergens stopt of dat we bevredigende antwoorden hebben. Dus wat mij betreft kan ik leven met het voorstel van de heer Rutte. We moeten het debat aangaan en op basis daarvan, op basis van de antwoorden die we krijgen, moeten we opnieuw wegen of dit voldoende is om vast te stellen dat het onderlinge vertrouwen terug is, het vertrouwen hier en daarbuiten, en of we verder kunnen of niet. Dat lijkt mij eerlijk gezegd de gang der dingen die nu juist is.

De voorzitter:

Goed.

De heer Segers (ChristenUnie):

Voor mijzelf geldt inderdaad hetzelfde als wat Sigrid Kaag net zei. Mijn verslag zou openbaar kunnen worden, maar dat zou een haasje-over worden met allemaal fractievoorzitters die hier hetzelfde zeggen. Ik kan mij dus voorstellen dat het springende punt nu is dat we daar nader onderzoek naar doen, dat we een debat houden en dat we dan kijken of we voldoende bevredigende antwoorden hebben en of we verder kunnen.

Mevrouw Ouwehand (PvdD):

Voorzitter. Het probleem dat hier voor ons ligt, of dat duidelijk is geworden, gaat over of we met elkaar erkennen dat de Kamer het hoogste orgaan is in onze parlementaire democratie. Wat we nu zien, is dat er bij de machtsvorming een poging is gedaan om de positie van de Kamer te verzwakken door een Kamerlid dat gewoon zijn werk heel goed doet, namelijk het controleren van het kabinet, buitenspel te zetten. Dat betekent dat we dit tot de wortel moeten uitzoeken. Dat staat vooraan. Andere belangen zijn daar op dit moment aan ondergeschikt. Ik kan me best voorstellen dat vertrouwelijkheid een zwaar belang is, maar niet als we twijfels hebben over of de partijen die de macht gaan vormen, de statuur van de Kamer wel respecteren. Daarom zullen we niet anders kunnen doen dan kiezen voor maximale transparantie.

De voorzitter:

Ik weet nog steeds niet ... Wel of niet steun voor het voorstel?

Mevrouw **Ouwehand** (PvdD):

Ik heb eerder gezegd dat de Partij voor de Dieren voor de openbaarmaking is. Dat betekent dat we het voorstel van de heer Rutte afwijzen.

De heer **Hoekstra** (CDA):

Voorzitter. Dit debat binnen het debat laat natuurlijk zien dat het treintje hier totaal van de rails is gereden als het gaat om deze hele verkenning. Ik vind dat we daar als Kamer ten principale naar moeten kijken, want veel van deze ellende had je kunnen zien aankomen. Dat is het eerste wat ik zou willen markeren. Dat laat dit debat precies zien, want het is gewoon totaal, maar dan ook totaal, misgegaan.

Dan even over waar we nu staan. Wat mij betreft gaan we die route kiezen van openbaarheid, maar ik zou wel willen markeren dat als de Kamer zich zou verenigen met het tweede voorstel van de heer Rutte ... Het eerste was om het debat morgen te doen. Daar lijkt geen discussie over. Het tweede ging over maar een deel openbaar maken. In elk scenario sta ik erop dat de informatie die ik heb gedeeld met de verkenning openbaar wordt. Ik wil dat er geen enkel misverstand bestaat over dat daar niet is gesproken over Pieter Omtzigt, dat daar niet is gesproken over mijn rol en dat daar niet is gesproken over varianten. Ik heb geen enkele variant genoemd waar het CDA aan zou deelnemen. Overigens — en dat is misschien teleurstellend — heb ik daar ook niet over mijn eigen onderhandelingsstijl gesproken.

De **voorzitter**:

Oké. Meneer Hoekstra, het andere voorstel van de heer Rutte? Het eerste deel over transparantie wel? Ik ga gewoon door totdat het helder is, want er moet geen misverstand over bestaan.

De heer **Hoekstra** (CDA):

Het eerste deel ging over het debat morgen.

De **voorzitter**:

Ja, daar is iedereen het over eens.

De heer **Hoekstra** (CDA):

En ik ben ervoor om te kiezen voor transparantie en het openbaar maken van die verslagen. Ik vind dat dat overigens aan de leden zelf is die die gesprekken met de verkenning hebben gevoerd. Als het zo zou zijn dat sommige leden er niet voor kiezen om dat openbaar te maken, dan respecteer ik dat, maar ook in die variant wil ik dat de informatie die ik heb gedeeld, sowieso openbaar wordt.

De **voorzitter**:

Maar het voorstel van de heer Rutte is ook dat de Voorzitter daar eventueel een rol in kan hebben. Dat moet wel helder zijn.

De heer **Hoekstra** (CDA):

Ik vind dat de hoofdlijn zou moeten zijn dat die verslagen openbaar worden. Maar mocht iemand hier daar bezwaar tegen hebben, dan is dat aan haar of aan hem.

De **voorzitter**:

Dus u bent het niet met het voorstel eens? Oké.

De heer **Klaver** (GroenLinks):

Volgens mij zijn we met z'n allen terecht verantwoordelijk over wat er is gebeurd. Dat er documenten openbaar zijn geworden die niet openbaar gemaakt hadden moeten worden, is een grote fout. Maar wat wij hier met z'n allen vandaag aan het doen zijn, verdient ook geen schoonheidsprijs. Deze hele verkenning zat in een impasse. Die is vandaag alleen maar dieper geworden, terwijl dit land in de grootste crisis na de Tweede Wereldoorlog zit. Daar moeten we uit. Ik denk dat de route om daaruit te komen niets anders is dan transparantie, waarbij we de informatie die er is publiek maken en daar met elkaar over spreken. Maar dat vraagt wel een grote verantwoordelijkheid van ons allemaal. Zijn we er namelijk naar op zoek om elkaar hier een kopje kleiner te maken met z'n allen, of willen we de waarheid boven tafel hebben, om ervoor te zorgen dat we weer met elkaar verder kunnen? Ik denk dat de enige route om met elkaar verder te gaan, is dat die transparantie er komt. Ik ga er dus mee akkoord om het debat morgenochtend te plannen, en ik wil graag dat de stukken naar de Tweede Kamer komen.

De heer **Dassen** (Volt):

Mevrouw de voorzitter. Ik steun natuurlijk dat het debat morgen gaat plaatsvinden. Verder kan ik me helemaal vinden in de woorden van de heer Klaver. Met "functie elders" gaan we de klimaatcrisis niet oplossen, en we moeten er zo snel mogelijk weer naartoe om over dat soort onderwerpen te praten. Maar om daar te komen zal ook hier in deze Kamer volledige transparantie gedeeld moeten worden. Ik hoop ook dat dat zo snel mogelijk gebeurt, want ik verbaas me er echt over dat de discussie daar al de hele dag over gaat en dat we de stukken nog niet hebben. Ik hoop dat die zo snel mogelijk openbaar worden, het liefst nu in plaats van over een paar uur.

Mevrouw **Den Haan** (50PLUS):

Voorzitter. Ik ben het eens met het eerste deel van het voorstel van de heer Rutte, om morgen om 10.00 uur te vergaderen, of in ieder geval om morgen te vergaderen. 50PLUS heeft al eerder gezegd dat wij ook openheid van alle zaken zouden willen hebben. Dat geldt ook voor mijn eigen verslag. Volgens mij moet dat geen enkel probleem zijn, omdat alle andere collega's al aangegeven hebben dat ook zij dat steunen. Het lijkt mij goed om dat allemaal zo snel mogelijk te doen, zodat we voorwaarts kunnen, want het lijkt mij niet dat het vertrouwen in de politiek bij de burgers op dit moment groter wordt.

De **voorzitter**:

Heb ik iedereen gehad? Ja. Bijna iedereen is het erover eens dat het debat morgen plaatsvindt. Dat hadden we voor de schorsing eigenlijk al bijna met elkaar geconcludeerd, en dat wordt nu bekrachtigd. Het is goed om nog een keer contact op te nemen met de verkenning en jullie punten daar nog een keer onder de aandacht te brengen. Ik kan niet meteen zien dat er een meerderheid is voor het voorstel van de heer Rutte. Dat is ook een voorstel waarvan ik denk dat er heel goed over nagedacht moet worden hoe we dat

willen doen. Stel dat de Kamer dat wil, dan is het ook belangrijk dat de Kamer aangeeft wat de voorwaarden zijn, onder welke omstandigheden ze dit wil doen of wat dan ook. Maar als ik dit zo zie, lijkt het me goed ...

De heer Rutte (VVD):

Voorzitter. Er is inderdaad geen meerderheid voor mijn tweede voorstel; dat is helder. Ik doe een beroep op de collega's om, als die stukken dadelijk komen en dat tot allerlei emoties zou leiden, te proberen om die toch zo snel mogelijk in goede banen te leiden. Ik had het dus niet over het punt Omtzigt, want ook in mijn voorstel was geregeld dat dat allemaal naar buiten zou komen, mijn verslag sowieso helemaal. Maar als er andere dingen gebeuren die niets te maken hebben met het gelekte document, maar die misschien wel in die verslagen staan — dat weten we niet — en dat tot heftige emoties leidt, stel ik voor dat we proberen om dat zo snel mogelijk in goede banen te leiden, zodat we het inhoudelijke formatieproces ook ooit een keer kunnen aanvangen, in het belang van het land.

De heer Wilders (PVV):

Ik wilde eigenlijk zeggen wat de heer Rutte net in zijn eerste opmerking zei, namelijk dat er voor zijn voorstel geen meerderheid is. Volgens mij — maar het is aan u om dat te concluderen — kan het niet zo zijn dat we er nog goed over na moeten denken, maar wil de meerderheid gewoon dat alle stukken, met een streep onder "alle", vanavond naar de Kamer komen.

De voorzitter:

Ja, helder. Ik zie u ook staan, mevrouw Marijnissen.

Mevrouw Marijnissen (SP):

Ja, dat klopt. Waarom is deze hele discussie over het wel of niet openbaar maken van die gespreksverslagen er überhaupt? Volgens mij was het van het begin af aan al de bedoeling — dat is mij tenminste gewoon verteld toen ik op gesprek kwam bij de dames — dat al die verslagen openbaar zouden worden. Dat was sowieso de bedoeling. Dus ik snap de hele poeha daarover ook niet. Veel interessanter is volgens mij dat we alle stukken krijgen, dus die gespreksverslagen, maar ook eventueel appverkeer of ander contact dat er is geweest over dit verhaal, waar de heer Wilders eerder aan refereerde.

De heer Klaver (GroenLinks):

Volgens mij is de conclusie hier helder. Ik wilde één suggestie doen, aansluitend bij collega Marijnissen. Die verslagen zouden sowieso openbaar worden aan het einde van de rit. Er zat één tussenfase tussen, namelijk dat iedereen ze zelf zou moeten accorderen. Ik zou willen meegeven dat als morgenochtend het debat is, de verkenneren daarvoor zouden kunnen kiezen. Ik zeg niet dat dat van mij moet — mijn verslag mag openbaar worden gemaakt — maar die stap zou eventueel, als het kan in de tijd, nog gezet kunnen worden. Dat was de afspraak die we met z'n allen hadden.

De voorzitter:

Maar het is ook gebruikelijk, ook in eerdere verkenningssprekken en in de gewone omgang met anderen, dat de verslagen altijd geaccordeerd moeten worden, dus dat degenen die gesproken hebben hun mening geven over de vraag of ze zich daarin herkennen of niet. Maar dat is echt iets wat normaal bij dit proces hoort.

De heer Klaver (GroenLinks):

Dat hoort inderdaad normaal bij dit proces. Dus wat ik wilde meegeven, omdat we het zo hebben over de transparantie die we allemaal willen, is dat het aan de verkenneren is om te bepalen of het past dat er nog om accordering wordt gevraagd. Wij vragen om die informatie. Maar dat is aan hen. Daar wil ik mij verder niet mee bemoeien, maar het is een optie die kan.

De voorzitter:

Prima. Dan wil ik eigenlijk ... Meneer Eerdmans, een nieuw punt?

De heer Eerdmans (JA21):

Ja. Er blijft iets bij mij hangen. Dat is de vraag die ik gesteld heb. Ik kijk even naar de collega's, want ik heb daar eigenlijk helemaal geen antwoord op gehad, behalve van de heer Baudet. Wat is er mis mee om nu de cruciale vraag over het punt Omtzigt te stellen aan mevrouw Ollongren, die hier gewoon zit? Ze kan toch toelichten waar de opmerking "functie elders" vandaan komt? Ik heb daar geen reactie op gehad. Het is een cruciale vraag, waar we geen stukken voor nodig hebben.

De voorzitter:

Nou, dat is uw mening, maar dit is wel een onderdeel van het debat. Daar ging ook het debat over. Dus we gaan de regeling hier niet opnieuw herhalen. Daarvan is gezegd dat deze vraag, niet alleen van u, maar van iedereen, natuurlijk centraal zal staan in het debat. Dan wil ik toch naar ...

Mevrouw Van der Plas, heel kort en echt alleen als het een nieuw punt is.

Mevrouw Van der Plas (BBB):

Ik zal het inderdaad kort houden. Als de verslagen openbaar worden gemaakt, wil ik wel graag dat er ook in opgenomen is dat ons als BBB niet is gevraagd of een meerderheid in de Eerste Kamer wenselijk is of niet.

De voorzitter:

Nee, mevrouw ...

Mevrouw Van der Plas (BBB):

Er zijn verslagen die nu al missen, want het hele BBB-verslag zit er nu al niet in.

De voorzitter:

Maar niemand zat erbij, dus ik kan het ook niet beoordelen. Dan wacht u gewoon het verslag af. Als u zich daarin niet

herkent, dan kunt u het doorgeven of in het debat meene-
men. Maar nu gaat het echt alleen over het proces, de pro-
cedure.

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

Dat snap ik, maar het lijkt mij makkelijk dat ik ze dat nu
alvast meegeef, in plaats van ...

De voorzitter:

Nou, dat zou ik niet doen.

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

... hier morgen weer te staan om te vragen waar die dingen
zijn.

De voorzitter:

Nee, dan moet u echt wachten tot het verslag er ligt. Als er
dingen zijn die u hebt gemist, dan moet u dat ook gewoon
melden. Mevrouw Van der Glas ... Glas? Het wordt gezellig,
als ik het zo zie! Dank u wel.

Ik wil toch naar een afsluiting van deze regeling van werk-
zaamheden. Ik ga alles wat hier besproken is aan de verken-
ners overbrengen. De verkenners krijgen natuurlijk ook de
Handelingen, dus die kunnen letterlijk zien wat de vragen
zijn van de Kamerleden. Maar ik wil een beroep op jullie
allemaal doen om het debat zorgvuldig en feitelijk en ieder
vanuit zijn of haar eigen standpunt te voeren. We moeten
op een gegeven moment ook aan de slag, in de zin dat
iedereen wil dat wij als politiek aan de slag gaan met de
problemen waar mensen ons voor hebben gekozen. Het
schaadt ook gewoon het aanzien van de Kamer als wij
voortdurend ... Nee, meneer Azarkan, u krijgt niet het
woord. Dan hebben wij dit nu met elkaar afgesproken.
Morgen gaan we verder. We hebben afgesproken dat we
morgen het debat hebben. Alles wat hier is besproken, ga
ik ook aan de verkenners overbrengen en morgen gaan we
weer verder.

Ik dank alle Kamerleden en de oud-verkenners en ik sluit
de vergadering.